

А. Петкова: Накратко ще направя един паралел и само някои наблюдения, защото всъщност това иска много повече работа. Аз реших да набележа само някои аспекти. Първо ще кажа, че нямам наблюдения върху в. *Янтра днес*, в. *Борба*, в. *Труд* и в. *Стандарт*. Това, което се опитвах да систематизирам, е в следните 3 раздела или 3 аспекта. На първо място ми направи впечатление, че в заглавията, аз също успях само заглавията да проуча, за м. април и последните броеве от м. май. В тези заглавия открих лексика, която е и разговорна, и остаряла. На първо място във в. *Янтра днес*: апаш – *Апаш троши кафене с чук*; рода – *Кметска рода взима мерки*; хазна – *Хазната плаща неграмотен да стане фаянсоджия* (четох го два пъти). Както се вижда и сега го прочетох (мисля, че подсказвам нещо). Във в. *Борба*: спина – *Непълюлетни сервитьори спина полицаята в Свищов* (и тук го четох бавно); апаш – *Доктор и апаш осъдени за фалшив болничен*. Вижда се, че апаш се среща и в двата вестника. Във в. *Труд*: менте – *България била спец при менте облеклата*; лаши – *Жанпото тази година е повече от лаши*. Във в. *Стандарт*: *Падат фирми с управител менте*; *Ведомството поема кампания във всяко школо*; *Щраусово яйце достига до две кило*.

Вторият аспект, към който ме наведоха заглавията – повата лексика, която се среща в заглавията. При регионалните вестници *Янтра днес* и *Борба* ми направи впечатление, че в заглавията се предпочита от журналистите употреба на думи с преносно значение и ще кажа по-интересните от тях: *Доктор точи здравната каса*, *Махлянов отказва руска надежда* (което означава победи); *Станишев отрязва 15 министри (уволни)* и *Иран скъса с доларите* (което означава, че престана да търгува с долари). Във в. *Борба* примерите са по-малко: младокът – *Младокът Мартинов бележи за дебелани*. Във в. *Труд* и в. *Стандарт* не открих предпочитания към използване в заглавията на думи с преносно значение, а там тенденцията, която се очертава според мен, е следната – там се предпочитва създаването и употребата на нови думи, напр. *Първата група голфъри вече е налице* (става въпрос за играчи на голф) и *Заменики се осъществяват навсякъде*, но мисля, че това е дума, която вече се утвърдила. Във в. *Стандарт* нещо друго е по-

интересно. Там се предпочитат нови сложни думи, напр. автомол 'мол, в който се продават автомобили', шоурум, автотур. Тук думите с ново значение, с преосмислено значение като че ли не се предпочитат. По отношение на това дали е чужда лексиката, или не, ще подкрепя напълно главната редакторка и екипа на в. *Янтра днес*. Употребяват се турцизми, но според мен тенденцията е към тяхното съкращаване, защото във в. *Янтра днес* фиксирам думи като апац, хазна, далавера, сефте; във в. *Борба* – далавера, но далавера мисля, че навсякъде се среща, а във в. *Труд*, поне в заглавията, които аз проучих, не открих лексика от турски произход. Във в. *Стандарт* тя присъства. Вече чух и думата авджия в някои от заглавията тук, а тя присъства и в останалите. За мен беше много интересна появата във в. *Стандарт* на думата воаяж, която се среща в 4 заглавия. Мисля, че тя беше малко позабравена. Специално в това, което наблюдавах в заглавията на в. *Янтра днес*, ми направи впечатление, че този тип думи се откриват в заглавието, фиксират вниманието на читателя по обясними причини, но след това съзнателно четох материалите и те там не се срещат. Те са изцяло заменени с български синоними, за което ви поздравявам.

Хр. Станева: Благодаря. Давам думата на доц. Й. Маринова.

Й. Маринова: Всекидневникът *Янтра днес* според мен може да бъде много положително оценен в цялостното си отношение към книжовния български език. Намерен е сполучлив начин за отразяване на реалните факти. Използвани са подходящите изразни средства, чрез които читателят получава обективната истина за много значими събития както от регионален характер, така и от национален. Тук липсва манипулативната цел, която осезателно се чувства в много от националните всекидневници. На читателя е предоставена нужната свобода, за да изгради своето отношение към това, което го интересува и което е повече или по-малко жизнено важно за него. По-емоционално наситена е лексиката в спортните рубрики. *Янтра днес* много последователно и съвсем осезателно остава верен на идеята за чистота на езика. По това вестникът също се отличава от голям брой всекидневници, чиито страници са изпълнени с много чуждици, които дори не се транслитерират, а се изписват на латиница. Дори в материали, посветени на престоя на наши сънародници в САЩ, като *Добро утро мис Америка* от 30.05. 2008 г. или *Търновци откриха четвърти български град в Америка* от 23.04. 2008 г. са употребени ограничен брой чуждици: *баи върху ревера* и *българите са обединени в диаспора*. В друг материал се отбелязва, че търговската верига СВА организира за своите служители тимбилдинг и

пейнтбол турнир. Употребените чужди думи не са много според мен, но не са познати на масовия читател, за който е предназначен този регионален ежедневник, и мисля, че е по-добре да имат пояснения. Като читател на областния всекидневник бих искала да усетя повече емоции, по-силно изразено отношение към много положителни изяви, подчертавам положителни, като напр. *Народната библиотека участва в кампанията „Четяща България“*, *Петокласници писаха правила за спасяване на Земята* и др. Екипът на вестника може да помисли и върху подбора на уводните материали. Тук не трябва да се търси само сензационното. Заглавия като *Откриха трупа на зверски убито бебе*, *Ключари подпалиха бивши обществения*, *Защитничка на кучета заплашва заместник-кмет*, *Нова мода в кражбите* и т. н. привличат вниманието, но нагнетяват още страх, несигурност, обърканост в нелекия живот на обикновения гражданин през дългия период на прехода. Затова мисля, че с положителното трябва да се започне, а не със сензационното. Като езиковед имам пожелания относно някои качества на речта като точност, яснота, благозвучие, които в много случаи са свързани и с работата на коректора. Искам да поздравя екипа на нашия областен всекидневник с десетгодишното успешно списване на вестника и да му пожелаая много творчески сили, за да поддържа интереса и симпатията на многобройните си читатели.

Хр. Станева: Благодаря на доц. Маринова.

Мила Милчева: Искане ми съвсем накратко да взема много бързо отношение по някои от нещата, които говорихте. Благодаря за анализа на заглавията за пореден път. Наистина понякога е много трудно на трета страница в три заглавия да сложиш думата крадец. Няма как. Или откраднаха. Просто откраднаха в едното заглавие трябва да стане свиха. Обикновено в съобщенията от полицията, когато има три съобщения *Заловиха крадци в Свищов, ... в Павликени* и т. н., а те не са обединени в един материал, просто няма как в едното заглавие да не е спипаха. Това е по въпроса за заглавията. Понеже стана въпрос за материала за СВА, много ви моля, имайте предвид, че понякога във вестника има и т. нар. платени материали, които за съжаление ние нямаме право да пипаме, колкото и голяма борба да водим с рекламодателите да имаме възможност да променяме текстовете. Те мислят, че са написали съвършения текст и ние нямаме възможността да работим върху него. Така че тези компромиси са неизбежни. Колкото до положителните новини, уверявам ви, а и с чиста съвест го казвам, вероятно аз съм един от малкото главни редактори в страната, които със зъби и нокти

се борят положителни новини да излизат. Сама съм си правила изследване какъв е процентът на положителните спрямо отрицателните новини чела, т. нар. чела във вестника. Уверявам ви, че те са може би 80 на 20. С риск дори да вляза понякога в конфликт с издателя, защото знаете, че издателят е човекът, който преследва изключително и само пазарната цел, така че усилията са много големи и аз съм изключителен радетел за положителните новини. Дай боже да са повече. Винаги с много голямо неудоволствие слагаме отрицателните новини. Между другото тук ми се иска, колкото и да ми е неприятно, да дам и този пример, макар че наистина много се колебаех дали да го направя. Наистина в журналистиката е необходим изключителен морал и винаги съм го казвала и ще продължавам да го казвам. И непрекъснато го повтарям на моите колеги. Наскоро се случи нещо много неприятно в Търново. Ще го дам този пример, защото е много показателен. Самоуби се наша колежка, журналистка от местна кабелна телевизия, изключително талантливо и много надеждно развиващо се момиче. По негласен начин всички медии в града се договориха, без да се звънят телефони, никой да не отразява това. Ставаше въпрос за лична трагедия. Само един вестник си позволи да направи чело от това. Ето това за мен е огромната недопустима граница, която никога не трябва да се прекрива. Никога продажбата на този тираж няма да защити и да компенсира морала. За съжаление се случват и такива неща, но разбира се, че правим и грешки. Разбира се, вие знаете в каква ситуация работим. Няма смисъл тук да обяснявам какво произтича от това, че медиите в България са частни. Оттук нататък може да направим още поне три доклада по темата, но благодаря много за всичко, което казахте. Наистина съм щастлива и се радвам. Това е най-голямата награда за нашия труд – вашето признание.

Т. Бояджиев: Искам да попитам дали имате в редакцията някаква изработена политика за употреба на латиницата? И другия въпрос – за употребата на чуждите думи.

М. Милчева: Ние може би сме един от малкото вестници в страната, които имат изработени правила за писане. Те висят на едно огромни табла в редакцията. Много са интересни и аз съжалявам, че не сетих да ви ги дам. Ние сме си ги изработили. Те са свързани и с чисто езиковедски правила, и със стилистични, редакторски и т. н. правила. Когато ги работихме тези правила, всички бяха много възхитени и казаха: *О, чудесно, сега започваме да ги спазваме...* Нищо подобно! Точно на втория ден таблата си останаха да висят и никой не ги спазваше, но там имаме точно такъв абзац за латиницата. Стремим се всичко да бъде на български.

Т. Бояджиев: Аз все пак усетих един подход, който според мен е малко остарял, по-примитивен етап от развитието на този въпрос. Това е нормативният подход, който лишава езика от разнообразие и от богата синонимия, т.е. всичко да бъде канализирано така, както беше преди промените, когато действаше езикова цензура, автоцензура и т. н. и се правеха намеси в текстовете на журналистите. Не трябва редакторите и специалистите да станат ловци на грешки във вестниците и подобно на кандидатстудентските бисери да ги показват. Няма никакво полза от тази работа. Трябва да се прави разлика между описание и предписание. Може да ги опишат, може да покажат какви тенденции съществуват, но какви оценки трябва да дадат на тези неща – като правилни или неправилни. Кой ще може да каже дали една работа везика е правилна или неправилна? Ако не отговаря на правилата, установените норми, имаме основания да кажем, че това са грешки, но аз мисля, че и тази практика не дава резултати. Защото, спомнете си в миналото, специалистите ходеха по редакции и изнасяха грешките. И какво даде това? Повтаряни и преповтаряни грешки. Оттогава досега много хора си вадят хляба с тези неща – бележки, които след това събират в сборници. Не трябва да пишете така, а трябва да пишете така, да членувате правилно и т.н. Тези неща ми се струват малко демоде, защото не бива да се гледа на книжовния език, четой има пирамидална структура. Безспорно има йерархия на подсистемите в книжовния език, но не всичко надолу в подсистемите е грешно. Трябва да се види, че езикът трябва да се обогатява и с не книжовни средства, които напират да стават книжовни, защото разнообразяват езика. Вие се борите за тиражи, вие се борите за читатели. Как ще ги печелите, ако употребявате само книжна лексика и с нищо не разнообразявате езика, и не търсите големите и сложни политически въпроси да ги предавате с обикновена реч на хората.

М. Милчева: Аз съм съгласна абсолютно с Вас. Да не вкарваме текстовете в един калъп, защото те ще изгубят своята емоционалност, уникалност и няма да са интересни.

Т. Бояджиев: В английския език от 18-и век няма никаква нормативна граматика. Това не значи, че английският език няма норми и хората не го употребяват правилно. Ето ние имаме една блестяща граматика на проф. Андрейчин от 1944 г., която е описателна граматика. Описва езиковите средства на българския език. По-нататък има и нормативни граматики, напр. хубавата граматика на проф. Пашов, която използват всички. Дава се описание и се казва кое е правилно. Все повече се говори – и така трябва да

бъде – не бива да се отъждествява книжовният език с езика на вестниците, на медиите, на пропагандата, на политиката и т. н. Това са други подсистеми. При тях се допуска по-голяма свобода и трябва да се допуска по-голяма свобода. Вече се говори за вестникарски език, за медийна реч, за политическа реч. Те са други подсистеми, подчинени на други задачи – пропагандна и още ред други такива задачи. Така че според мен трябва друг подход при оценката на тези медийни прояви. Не бива да се водим само от това дали този език е атрактивен или е неатрактивен. По-свободно трябва да се гледа на тези неща.

Хр. Станева: Благодаря на проф. Бояджиев! Аз тук съм си записала, че след като има стилистичен ефект, може да употребим всичко. И също съм си отбелязала това във връзка с всички доклади, които слушах, че не трябва да се изваждат от контекста отделни думи и словосъчетания. Текстът е основната комуникативна единица, особено в живата реч, особено в дигиталните медии, в телевизия, в парламент, защото моите наблюдения върху езика на депутатите показват, че изрази, които са експресивни или нарушават нормата, заемат незначително място в едно сериозно обсъждане. Ето аз съм извадила 140 страници от обсъждането на структурните промени в правителството. Много сериозни проблеми с много сериозни изказвания. Всички са подготвени предварително, но даже и в парламентарния контрол, и в дубликите това са свързани текстове. И когато извадим от екстралингвистичната ситуация, от комуникативната ситуация, от конситуацията тези фрази, те звучат по друг начин. Смятам, че основното е не само как го казваме, а и какво казваме. Мисля, че това е основното.

Има думата проф. Буров.

Ст. Буров: Уважаеми колеги, аз няма да правя дълго изказване, тъй като и времето доста напредна. Искам да изразя своята благодарност и да поздравя днешните участници в тематичния блок. На първо място главния редактор на в. *Янтра днес*, който е съорганизатор на конференцията. Не бих казал, че имат основание нейните притеснения, че докладът ѝ няма да бъде на мястото си, защото тя не е професионална езиковедка. Напротив. Аз мисля, че ние чуваме един много добре направен доклад и очевидно този вестник има своя политика. Политика, която се отстоява от главния редактор, което е много добре. Пожелавам им да продължават все така! Много интересен беше и докладът анализ на проф. Станева. Мисля, че изводите, които тя направи, и нещата, които набеляза, бихме могли да отнесем не само до заглавията на в. *Янтра днес*, а изобщо до вестникарските заглавия. С

изключителен интерес изслушах и доклада на колежката М. Цветкова – едно много задълбочено изследване. Поздравявам ви за тези аспекти, които набелязвате – за взаимодействието между устната комуникация и електронните медии. След малко, като реплика само, ще се върна на Вашия доклад. Също много интересен беше докладът на колегите от Софийския университет Н. Сталянова и Вл. Миланов, както и на младия колега от ИУ – Варна Вл. Досев. На него му пожелавам да продължи да се занимава все така интензивно с езика на футболните коментатори. Вашите наблюдения наистина са, от една страна, атрактивни, а от друга – интересни, понеже от футбол всички се интересуваме повече или по-малко. Вашите изследвания имат шанса да бъдат интересни на много, много хора, а това не се случва например на едни публикации по морфология, които аз бих направил. Във връзка с това, което се каза и в доклада на колегите от СУ, и в доклада на М. Цветкова, бих искал да кажа, че основният проблем както на печатните, така и на електронните медии е в нещо, което аз сега ще цитирам. Това е една извадка от интервю с Т. Москов, публикувано във в. **24 часа** от 08.03.2008г. Т. Москов не е лингвист, не е специалист по езика, но е изтъкнат интелектуалец и предполагам, че неговото мнение ще представлява интерес. Питат го: *Как ти се струва (не знам защо се обръщат на „ти“ към него!?) това нашествие на т. нар. жълти вестници? Опасно ли е, нормално ли е, или просто пазарът диктува нещата?* Отговор: *Това е част от политиката да се опростачи населението на България. Кретенски език, най-долен сленг. Когато човек чете „Ню Йорк таймс“ няма такива работи. В нашите вестници всичко е казано с пренебрежение (обърнете внимание с пренебрежение). Все едно журналистът е най-великият човек и е над нещата. Не! Той е под нещата и трябва да им благодари, че се случват, защото му осигуряват заплатата.* Въпрос: *Ти бил ли си герой на жълтите вестници?* Отговор: *Да. И то в много лоша светлина. Когато направих първия си фурор в Германия, в някакъв дебилен вестник бяха писали, че съм спретнал нещичко в Германия.*

Не искам да коментираме тук езикът на Т. Москов. Даже се съмнявам дали точно това са неговите думи, или интервюиращият си е позволил това, но тук е по-важна оценката, която се дава. Обърнете внимание, става дума за негов фурор в Германия, а във вестника са написали „че съм спретнал нещичко в Германия“. „Не, не съм спретнал нищичко, поставил съм еднокоря си пиеса, бил съм класиран на първо място от журналисти, но ето как дебилът пише с превъзходство, защото смята, че е велик“. Ето аз това

мисля, че е проблемът на печатните и електронните медии – че те пишат с едно пренебрежително отношение. Езикът много често издава пренебрежително отношение и вдъхва нихилизъм към сериозни неща, към напълно сериозни истински неща, да речем *Школото ще хлопне кепеници*. Това издава едно отношение, което според мен е отношение на пренебрежение. От една страна – превъзходство, виждаш ли някой спретнал нещичко, и вижте как се обиждат хората от едно такова отношение, затова според мен трябва да се наблюдава какъв е този разговорен език, който навлиза в печатните и електронните медии, и докъде може да се стигне с разговорността.

Благодаря за вниманието!

М. Цветкова: Аз нямам въпроси. Само искам да направя два акцента, които ми хрумнаха в процеса на дискусия. Първо да благодаря на главния редактор и да им честитя годишнината. Благодаря и за идеите! Това, което прозвуча и от дискусиите, и от доклада на Мила, са за мен неща, които като позиции не са ми хрумвали. Турцизмите като синоними, това прозвуча от доклада. Никога не ми е хрумвало да третирам турцизмите като синоними. Просто се хваща турцизмът и се анализира защо присъства той там. Благодаря за тази идея! Този подход не ми е хрумвал.

М. Милчева: Като синоним в криминални новини.

М. Цветкова: Добре, няма значение, но въобще турцизмите като синоними, това не ми е хрумвало. Второ много важно нещо – от години знаем, че краткостта е основна характеристика на разговорната реч. Търсим краткост. Отново и Мила днес: *Търсим краткост*. Значи когато говорим за ефирно време, в моя случай електронни медии, ефирното време е много скъпо и краткостта е основен водещ мотив. Така че когато говорим за взаимодействие, може би винаги трябва да имаме предвид мотивацията на журналистите. Нихилизъм и пренебрежително отношение – също смятам, че трябва и на този компонент да акцентираме. Защото, наистина, когато призоваха за малко повече положителни новини, аз честно казано не мога да се сетя за тези положителни новини, положителни емоции и заглавия. Изобщо не ми хрумва кои са те. Като чели търсим скандалното, негативното, извеждаме го през турцизми или не през турцизми в заглавия и затова ни хрумват тези думи. Но онези положителни думи, които да интенсиализират – на мен не ми идват наум. Просто не се сещам.

Хр. Станева: Благодаря!

Оформили за печат:

Анелия Петкова

Владислав Маринов